

Overweging zondag 12 juli 2009

Tweede dienst in een serie van vier over de Tien Geboden

Bevrijdende en beknellende beelden

Lezingen uit Exodus 20: 2-7 en Handelingen 17: 22-31

Inleiding op de dienst: *Beelden van God*

Vandaag de tweede dienst in een serie rondom de *Tien Geboden*.

Op verschillende manieren komen de Tien Geboden ook vanmorgen weer tot ons.

We *zingen* ze in ieder geval met elkaar, in een prachtig lied dat Willem van der Zee schreef. Vorige week zongen we er ook al een aantal coupletten van, vandaag zingen we ze op een andere, bekende melodie.

Na deze inleiding het eerste deel, na de preek de rest.

'Beelden van God' heb ik er boven gezet.

We willen met elkaar kijken naar de eerste twee geboden. Ze staan in verkorte vorm op de Zondagsbrief.

Het zal over vrijheid en over beelden gaan vandaag. In de eerste twee geboden staat dat centraal: een God die bevrijdt, en die niet in beelden te vangen is.

Als NT-lezing heb ik gekozen voor een gedeelte uit Handelingen.

Hierin horen we hoe Paulus in Athene in gesprek gaat met de bewoners en haar leiders over het *standbeeld* voor de onbekende en onzichtbare God.

Dit verhaal vormt een mooie omlijsting van waar het in de eerste twee geboden om gaat: God die ons tot *nieuw leven* oproept, en ondanks dat er geen beeld van Hem is, toch dichtbij ieder mens wil zijn.

We zingen van het lied op blz.2 'Wij kiezen voor de vrijheid', de eerste 5 coupletten.

Ter overweging: Exodus 20: 2-7

Bevrijdende en beknellende beelden

Zoals ik al aangaf, geven we de Tien Geboden op meerdere manieren een plek in de dienst. Vorige week hebben we in geheel gelezen, vandaag gezongen. In de overweging zal het er ook over gaan.

Nu wil ik het met de twee geboden waar het vandaag om draait, iets anders aanpakken. Niet alleen er iets over zeggen, maar ook er zelf over nadenken, samen bij stil staan.

Ieder vond als het goed is een klein briefje op de stoel. Daarop staat:

Bevrijdende en beknellende beelden.

In plaats van het te hardop voor te lezen, doen we het volgende:

Straks is er een paar minuten de tijd om de tekst uit Exodus, bovenaan p.3 van de Zondagsbrief, voor jezelf te lezen en eens door je heen te laten gaan.

Ga dan vervolgens eens na bij jezelf wat de woorden je zeggen, bij je oproepen. Wat betekent zo'n eerste uitspraak?

Wat zijn eventuele andere goden, waar vers 3 over spreekt?

Wat zijn de afgoden van vandaag?

En tenslotte, welke beelden hebben wij van God en van onszelf?

Zijn het beknellende beelden, of juist bevrijdende beelden?

Wie wil kan iets opschrijven. Er zijn pennen genoeg.

Bij de collecte loop ik rond om eventuele briefjes op te halen, en kom ik er aan het einde van de dienst even op terug.

Een eenvoudige manier om de Geboden op je eigen leven te betrekken.

Verkondiging

Gemeente van onze Heer,

de vraag die uit de eerste twee geboden oplicht, en waar het vandaag over zal gaan, is:
Leven wij uit angst of leven we uit vertrouwen?

In de woorden die ook op het briefje staan: Leven we met *beknellende* of met *bevrijdende* beelden?

Ik zal zo dadelijk proberen duidelijk te maken waarom ik deze weg kies om die twee geboden zo uit te leggen.

Eerst een paar opmerkingen waar het naar mijn idee *niet* om gaat, in ieder geval vanmorgen niet.

Het gaat in het eerste gebod dus niet om een *veroordeling* van andere godsdiensten en levensbeschouwingen.

Het gaat evenmin om een *verbod op beelden*, kunst en andere prachtige dingen.

En het gaat ook niet om het alleen niet mogen *vloeken*, alhoewel ik hier zeker niet wil beweren dat het niets uitmaakt. Maar Gods Naam gaat veel verder dan zomaar een lelijk woord dat al dan niet per ongeluk onze mond uitvliegt.

Het gaat vandaag *wel* om *vrijheid*, om onze *angsten*, en om *beelden* waarmee wij leven en geloven. Het gaat om God en ons, wie Hij voor ons wil zijn, en wie wij mogen zijn voor Hem. Dat laatste *zeker* ook!

Over beelden gesproken.

Als we het moeten geloven, heeft de afgelopen week bijna de helft van onze wereldbevolking naar het afscheid van de overleden popster Michael Jackson gekeken. Meer dan *2,5 miljard* mensen.

Het is maar de vraag of je voor iets anders ooit zoveel mensen zult bereiken.

Het zegt ook alles over hoe wij andere mensen tot *beelden*, iconen maken. Gemeten en gewogen aan succes, aan beroemdheid, aan geld.

Michael Jackson was allang *geen mens* meer, in ieder geval in hoe de wereld -en wij dus ook- met hem omgingen. En zoveel andere beroemdheden behandelen wij net zo. Vreemd genoeg is het meestal in de muziek, film of sport. Belangrijke zaken, ongetwijfeld, maar er is *zoveel meer* dat belangrijk is.

Maar er is ook de andere kant van het beeld. Hoe groter de roem, hoe dieper de dalen. Het inderdaad niet meer mens kunnen zijn, maar geleefd worden. Opgesloten, achter hekken en bodyguards, maar ook in schandalen en rechtszaken, schulden en roddels.

Kortom, ieder *beeld* dat verheven wordt, los komt van de wereld en van de mens zelf, gaat ongetwijfeld neer, valt om, heeft donkere schaduwkanten.

En dat maakt het boven alles ook heel *triest*, en zeker geldt dat voor iemand als 'the King of pop'. De platenbazen en anderen doen er hun voordeel mee.

In deze eerste twee geboden gaat het over het beeld van God, maar net zo goed over het beeld van de *mens*. Met welke beelden van God of mensen leven en geloven wij eigenlijk?

Het gaat over de opdracht om God als god te zien die *vrijheid* bewerkt. Ook als enig criterium: Zodra God of een geloof een mens *on-vrij* maakt, of *vervreemd* van zichzelf, dan ben je weer terug in Egypte, dan valt een geloof of god om.

Het gaat over de opdracht om zelf *vrij mens* te zijn, en niet gebonden aan andere goden, beelden of angsten.

Over de beelden die wij als mensen allemaal hebben, die we nastreven en gebruiken om anderen en de wereld om ons heen te beoordelen.

Het gaat heel in het kort om die ene vraag: *Leven wij uit angst of leven we uit vertrouwen?*

Nu zou je mij heel gemakkelijk kunnen bekritisieren door te zeggen dat wij mensen nu eenmaal angst hebben, en dat wij als antwoord daarop zekerheid en veiligheid zoeken. Dat we van nature onze angsten proberen in te dammen door ons vast te klampen niet alleen aan een Almachtige God, die alles ziet, hoort en alles kan, maar ook aan allerlei moderne afgoden als geld, status en nut.

Dat is helemaal waar. Wij zoeken nu eenmaal zekerheden, en het liefst buiten onszelf. We regelen van alles, treffen voorzieningen bij de vleet. Doordat wij anders dan dieren, *bewust* leven, weten we hoe *toevallig* dit leven is en deze wereld. Hoe onzeker alles in het leven is, van zoveel factoren afhankelijk.

En dan bestaat het grote, *in en in menselijke* gevaar dat we ons heil, onze God zoeken in iets wat niet God *kan* zijn, wat niet God *is*. En doordat we ons eraan vastklampen, worden we afhankelijk, onvrij en vaak ook nog banger dan ooit.

Noem het *slavernij*. Sommige mensen raken ook echt verslaafd, aan alcohol, aan drugs. Maar je kunt ook verslaafd zijn aan het zoeken naar bevestiging, aan roddel, en weet ik niet wat al meer.

Misschien zijn we ook wel *bang* voor de vrijheid. Ikzelf in ieder geval wel. Want als je vrij bent, is er niemand om je achter te verschuilen. Sta je oog in oog met jezelf, is er niemand of niets tussen God en jou, tussen jou en anderen.

De schrijver *Dostojevski* schreef daar prachtig over. Hij vertelt dat Jezus terugkeert op aarde in de tijd van de Middeleeuwen. In een tijd van inquisitie, van een kerk die voor alles een wereldlijke macht is. Jezus ziet als gevolg daarvan alleen maar *angstige mensen*, onvrij, en die zich haast vrijwillig aan de macht onderwerpen.

De bisschop, die Jezus trouwens meteen in de cel gooit, zegt dat ook, verwijt het Jezus zelfs: Mensen *willen* helemaal niet vrij zijn, *kunnen* die vrijheid niet aan. En de kerk, en zoveel andere instituten, economieën, enzovoorts hebben de mensen weer tot gewillige slaven gemaakt. Tot vandaag toe, van schoonheidsidealen, van status en succes, van beroep en prestatie.

Maar God zegt toch *iets heel anders* hier? 'Ik ben de Heer, uw God, die u uit Egypte *bevrijd* heeft?' Laten we dit gebod *voor alles* begrijpen als een gebod, als een opdracht om *vrij mens* te zijn. Niet bepaald door anderen, door succesvolle beelden van helden en iconen, niet door moderne afgoden, maar een vrij 'ik' tegenover die grote 'Ik' met een hoofdletter. God wil niets anders dan dat wij mensen zijn uit onszelf, in vrede met wie we zijn. Hij *gebiedt* het zelfs.

Echt waar; *voor alles* is geloof in God, in *deze* God, *heel*-worden, vrij mens zijn. Zolang dat niet gebeurt, binnen en buiten de kerk, dan worden mensen klein gehouden, gebonden aan allerlei maatstaven die ons eigenlijk in de weg staan.

Een mooi voorbeeld daarvan is het beeld van een schip dat vergaat. De opvarenden klampen zich vast aan het wrakhout, maar ze vergeten dat ze *zelf* moeten *zwemmen*. Dat ze zelf kunnen zwemmen, dat het water niet een gevaar is, maar hen *draagt*.

Vanuit dit begrijpen, vrij mens te moeten zijn, kijken we naar het *tweede gebod*. Geen beelden van God of andere goden, geen misbruik van zijn Naam. En nogmaals, een gebod dat veel verder gaat dan alleen een beeldenverbod of over het vloeken.

De Romeinen zullen vreemd hebben opgekeken toen ze omstreeks het jaar 70 na Christus de tempel binnenkwamen en daarin helemaal niets vonden dat God was, of op een god leek. God is een *Naam*, God is niet een *iets*, Hij bestaat in geloof en in vertrouwen.

Hoe komt het dan toch dat in de eeuwen daarna, tot de dag van vandaag God steeds weer opnieuw *vastgelegd* wordt? In beelden, maar vooral ook in *dogma's*, in leerstellingen. 'Zo is God, en dat moet je geloven!'

Ook dit is een teruggang naar Egypte, jezelf weer slaaf maken van menselijke beelden en afgoden.

Dat is ook het krachtige van de versieringen in de *moskee*. Geen afbeeldingen van mensen of dieren, helemaal niets. Alleen prachtige versierde letters en woorden uit de Koran. Met andere woorden: God bestaat en is zichtbaar in wat Hij tegen ons te *zeggen* heeft. Niet in het opdringen van een beeld, zo is Hij en niet anders, maar in woorden zoals in een gesprek. Woorden die je raken en in beweging zetten.

God wil zo graag dat we ons door noch wat in de *hemel* is, noch wat onder op de *aarde* is, laten inbinden en beperken. Dat is immers onvrijheid. Drewermann, die het boek schreef waar ik zeker voor deze dienst weer veel uit putte, zegt het kernachtig: Wie *God eindig* maakt –in beelden vastlegt- die maakt *zichzelf eindig*.

Natuurlijk hebben wij mensen beelden nodig. Wij leven ervan, en gebruiken ze volop, ook in ons geloof en in de kerk. Daar is het *beeldtaal* voor en na. Maar beelden kunnen alleen bestaan om iets duidelijk te maken, om ergens naar te verwijzen, God zichtbaar te maken. Niet om vast te leggen.

Denk aan een *trouwing*. Je *moet* geen ring dragen, maar die ring is een teken van de liefde en de trouw, en ze herinnert je er steeds opnieuw aan: Ik ben in liefde en trouw verbonden met die andere mens.

Daarom die *ene vraag*: Leven wij uit angst, dus met beknellende beelden, met maskers op, of leven en geloven we uit vertrouwen, als vrije mensen, met geloofsbeelden die ons kunnen bevrijden?

De *werkelijkheid* zal waarschijnlijk ergens in het midden liggen.

Maar ook daarom is er geloof, is er God: Hij wenkt ons steeds opnieuw om aan die vrijheid gestalte te geven.

Hij gaf ons Jezus als beeld op Hem.

Hij geeft ons onze identiteit; mens-zijn op deze aarde, geliefd mens tegenover Hem. Zonder maskers, zonder beelden die kleinhouden.

De Wet, zoals we de Tien Geboden ook wel noemen, is geen stormram van buitenaf. Het zijn woorden van God zelf, gesproken tegen ons hart dat zo vol van vanalles en nogwat kan zijn. Het zijn woorden die ons hart van binnenuit willen laten opgaan. Mens, kom er uit, sta op, en leef. Amen.